

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krono, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Razredni boj, delavsko in meščansko časopisje.

Da se dandanes vsa človeška družba vedno izraziteje cepi v dvoje nasprotnih si razredov, v razred posedujočih in neposedujočih, stopa vedno jasneje na dan. Morda ni več daleč tisti čas, ko bo še tako velik dušni počasnež občutil in spoznal, da obstoji vse socialno gibanje v boju med kapitalizmom in delavstvom. Kajti kapitalizem sam bo poskrbel za to spoznanje, ker se vedno silneje razvija, ker hoče imeti več dobička na stroške svojih mezdnih sužnjev.

Proletarizovanje družbe vedno bolj napreduje. Kaj pomaga uradniku boljša plača, ko mu nje večji del požre silna draginja najnujnejših življenjskih potrebščin, in skoro mora zabresti v dolgove, ako hoče živeti stanu primerno. Tako se pomnožujejo vrste tovarniškega, rudniškega in podobnega proletariata z vrstami takozvanega inteligentnega proletariata. Vsa človeška družba dobiva vedno izrazitejši razredni značaj. Vsi gospodarski boji med kapitalizmom in proletariatom so razrednega značaja. Tu zatirani, izkoriščani, tam izkoriščevalci. Doslej so se vršili gospodarski boji v Avstriji v manjših, kvečjemu srednje velikih oblikah. Tako obsežnega gospodarskega boja kakor je bil švedski ali nemški izpor v Avstriji še nismo imeli, dasi se z nedvomno gotovostjo bliža čas, ko bo tudi avstrijski proletarijat moral biti ogromne gospodarske boje s kapitalizmom, tako silne boje, kakor so jih že bili njega švedski in nemški tovariši. Avstrijski kapitalizem se namreč močno organizira v jako bojaželjnih organizacijah, ki nimajo samo namena braniti podjetništvo pred novimi delavskimi zahtevami, ampak prvi namen podjetniških organizacij je, da bi odvzele delavstvu še tisto mrvico pravic in izboljšanja, ki so si jo že priborili.

Ti boji se naglo bližajo, predznak teh bojev pa je ravno vedno bolj napredujoče proletarizovanje družbe. Prišli bodo nad delavstvo važni dnevi, ki se mora proletarijat nanje že zdaj pripraviti. Treba je zbuditi med delavstvom, med vsemi izkoriščanimi sloji, pa naj delajo z rokami

v rudniku ali v tovarni ali pa z glavo v pisarni, med vsemi temi izkoriščanci je treba zbuditi živo razredno zavest, zbuditi jo tako dolgo, da se bo slehrni proletarec zavedal svoje razrednosti in obenem tudi dolžnosti, ki jih ima do svojega razreda in do samega sebe. In to zburjanje se vrši poleg drugih činiteljev z živo in pisano besedo. Danes se hočemo pogovoriti o zadnjem sredstvu.

S pisano besedo se zbuja razredna zavest med delavstvom, ako delavstvo preišljeno bere socialistične spise, knjige in časopise. Kakor so socialistično pisane brošure in knjige velike važnosti za globlje umevanje socializma, vendar igra pri zburjanju razredne zavednosti med širšim dotlej brezbriznimi masami še večjo vlogo. Kajti časopis se peča z dnevnimi dogodki in ti množice najbolj zanimajo. Poleg tega ima časopis mnogo raznovrstne vsebine, novic iz vseh krajev sveta, ter obdelala vsako stvar v krajših člankih. Velika večina ljudi ne mara težkega, napornega berila, kjer je treba mnogo misliti in študirati, pač pa vsakdo rad prebere zanimivo notico ali tudi daljši članek. Pa tudi slehrnega izobraženca, pa naj bo njegova izobrazba še tako globoka, je časopis nenadomestljiv; mora ga imeti. Saj vendar mora iti s tekom časa naprej, mora poznati politični in kulturni razvoj narodov, ako hoče veljati za modernega, izobraženega človeka. To pa doseže le na ta način, ako čita ta ali oni list, ki ga točno, dan za dnem obvešča o vseh važnih dogodljajih.

Važnosti časopisja torej nihče ne more utajiti. Seveda se dobe ljudje, ki skoro nič ne bero, toda ta velika napaka se maščuje nad njimi samimi s tem, da ostanejo nevedni in si v marsičem ne vedo svetovati. Kdor pa hoče imeti le nekoliko vpogleda v svet in se hoče malo zbrichtati, mora brati časopis, ki ga dan za dnem obvešča o pomembnih dogodkih.

Toda mi proletarci, ki nam je prva življenjska naloga razredni boj, si hočemo ogledati zdaj še časopisje z ozirom na razredni boj. Ako hočemo svoj razredni boj zmagoslavno dobojevati, moramo skrbeti, da bo slehrni izmed nas

prešinjjen z živo zavestjo. In kakor smo že omenili, zbuja razredno zavest jako mogočno ravno socialistično časopisje. Socialnodemokratično časopisje opozarja delavstvo na slehrni dogodek, kjer se posebno jasno pokaže razredni značaj naše družbe, da delavstvo spozna, kako nepremostno je nasprotstvo med proletariatom in kapitalizmom, med meščanstvom in delavstvom. Socialnodemokratično časopisje vestno poroča o slehrnem atentatu na delavske pravice ter opozarja delavstvo, naj bo na straži. Socialnodemokratično časopisje je edini brezobziren, in zvesti branitelj ljudskih pravic; to časopisje razkrinka slehrno sleparstvo meščanske družbe. To časopisje kaže delavstvu pot iz teme ter ga poučuje, kako se mora pripraviti za uspešni boj proti kapitalizmu.

Poleg socialnodemokratičnega časopisja imamo tudi ogromno število meščanskih listov, ki se imenujejo zdaj napredne, narodne, katoliške, krščansko socialne ali še s kakimi drugimi pridevki liberalne in klerikalne firme. Nekateri teh listov so delavstvu naravnost nasprotni in ti so delavskemu gibanju še najmanjše nevarni, ker se ve slehrni delavec ravnati in jih torej ne bo naročal. Ali večina teh listov pa uganja hinavščino, da bi se prikupili delavstvu in buržoaziji. Včasih pišejo tako prijazno o delavstvu, da bi človek mislil, ti so za nas. Toda mahoma se vreme spremeni in tu začne grmeti zoper delavstvo; toda tudi zdaj še ne pokažejo prave barve in pripovedujejo, da so samo proti socialni demokraciji, ki delavce hujska, zapeljuje v stavke itd. Zopet nekateri listi pa ne zinejo nikdar nič proti delavstvu ali tudi za delavstvo ne; to so pa tisti listi, ki pri nezavednem delavcu še bolj uspravajo razredno zavest, da se še manj zaveda. Taki in tem podobni so ti meščanski listi liberalne in klerikalne barve. Zato pa se mora vsak delavec zavedati v dno duše, da meščanski listi silno škodijo delavskemu razrednemu gibanju, ker to gibanje pretvarjajo in bi ga radi zatajili. Zatorej proč s takimi listi protidelavskih interesov!

LISTEK.

Proletarska morala.

V teku dolgega zgodovinskega razvoja so nastale vse uredbe v človeški družbi; ena uredba se je vrstila za drugo. Poedinci niso stvorili raznih uredb. Poedinec je bil slab in brez moči nasproti slepemu besu prirodnih sil in divjih zveri; zategadelj so ljudje ustvarjali uredbe za medsebojno vzajemno pomoč, obrambo itd. Poedinec sploh ne more obstajati in se razvijati, ako ne živi v zaednici z ljudmi in ni v tesnem stiku z družbo. Tako tudi človeški jezik, govor ni nič drugega nego sredstvo prometa in družabnega sporazumevanja. Tudi človeški govor, ki je sestojal iz nekoliko sirovih živalskih glasov pračloveka, se je do dandanes razvijal in se še dalje razvija: jezik divjakov v Avstraliji šteje še danes komaj kakih dve, tri sto besedi, dočim jeziki kulturnih narodov štejejo kakih 30 do 50 tisoč besedi.

Ravnatoko je tudi morala proizvod družabne kulture; v družabnih nagonih in nagnenjih človekovih korenini njegova morala. Pod moralo razumevamo vse obzire, ki jih mora imeti človek napram sočloveku in napram skupnosti. Delavski

filozof Dietzgen pravi: „Poedini človek je nepopeln in omejen. Za svoje izpopolnjevanje potrebuje družbo, on mora živeti in pustiti tudi drugemu živeti. Obzire, ki izhajajo iz teh vzajemnih potreb imenujemo z eno besedo moralo.“

Morala je v najtesnejši zvezi z vladajočim načinom proizvodnje in z načinom zamene* proizvodov. Tako je n. pr. v fevdalni dobi, za časa gospodovanja plemstva, ko je bil dolžan da tlačani in služi plemiču, bil najkrepstnejši tisti kmet, ki je bil vdan, podložen ali — kakor so takrat govorili — veren. Ali kakor hitro je fevdalizem padel in je kapitalizem strl stare oblike podrejenosti in upeljal novo podrejenost, je prenehala uloga vdanosti in vernosti. Kapitalistična morala je na prvem mestu predpisala spoštovanje privatne lastnine: „Ne dotikaj se tujega!“ Poštenje bi moralo tedaj biti temelj buržoazne morale. No, v kolikor je bila morala izraz vladajočega gospodarskega stanja, bila je to zmirom morala vladajočega razreda, morala izkoriščevalcev in je stala zmirom v najostrejšem nasprotju z moralo izkoriščanih. Rekli smo že: grofi, baroni

* Svojas je krojač direktno svoj proizvod zamenjal z mizarjem, pek s čevljarjem, čevljar s krojačem itd. Poneže se je roba začela nositi na trg, a denar je postal sredstvo zamene.

i. dr. so smatrali za krepstne one kmete, ki so pokorno in verno tlačanili; no, kadar so se začeli dvigati kmečki upori (punti), pa so kmetje smatrali za najkrepstnejše one ljudi, ki so bili najbolj nepokorni in so vladajoči gospodi zadajali najhujše udarce. — A kako stoji z moralo buržoaznega, kapitalističnega razreda? Današnji izkoriščevalci imajo pred očmi samo en cilj: iztiskavanje profita in nakopičenje bogastva. In po tem cilju streme in drviijo z grozničavo brezobzirnostjo prav malo se meneč za to, da izkoriščani, da delavci stavlajo na kocko svoje zdravje in svoje življenje, ne meneč se za to, da izkoriščani životarijo slabše od tovarne živine! Vsekakor, izkoriščevalni buržoaziji je moralen oni delavec, ki mirno in pokorno prenaša neznosni pritisk in nečloveško odiranje.

Jasno in samo po sebi umljivo je, da mora razredno-zavedni delavec prezirati moralo, ki temelji na pokorščini in trpljenju. Kot neobhodna posledica privatno kapitalističnega gospodarstva so padla na delavski razred gotovo vsa bremena družabnega življenja. Ali ta bremena niso večna. Za tlačene je bilo zmirom krepstno ono, kar se je moglo kot ostro orožje uporabljati v boju proti tlačiteljem. Z bojem se je moral upreti delavski razred, ker je zanj nastalo vprašanje: biti

Vsakdo naj se naroči in naj dela samo za socialnodemokratsko časopisje, ki zbuja zavest in pospešuje razredni boj proletariata za osvobojenje od kapitalizma.

Ta članek smo napisali zaradi pomembnega dogodka. Slovensko delavstvo je dobilo svoj dnevnik, kar je bila že dolgo vroča želja zavednega slovenskega delavstva. Dne 3. junija je začela „Zarja“ in vsi smo se srčno razsvetlili njene svetlobe. „Zarja“ je edini slovenski dnevnik, ki zastopa delavske koristi, ki zbuja v delavstvu razredno zavest. List prinaša mnogo poučnega gradiva in je poleg tega tako poceni, da se vsakdo lahko nanj naroči. Za petinsedemdeset krajcarjev na mesec ima slovenski delavec v „Zarji“ mnogo poučnega berila.

Zatorej rudarji, naj ne bo nihče med vami, ki bi se ne naročil na „Zarjo“, ki je pisana za delavstvo in ima torej tudi pravico, da jo delavstvo podpira! Nabirajte novih naročnikov za „Zarjo“, zahtevajte jo po gostilnah in javnih lokalih!

Vsi na delo za svoje glasilo!

Dvaindvajseti mednarodni rudarski kongres.

Dne 2. julija t. l. se je pričel v Londonu 22. mednarodni rudarski kongres v „Westminster Palace Hotel“. Dnevni red je precej obsežen in se gotovo ne bo dal v par dneh izčrpati.

Sledeče točke (resolucije) čakajo razprave: **Delavsko nadzorstvo.** 1. Kongres vztraja slejkoprej pri zahtevi, da se nastavijo praktično izkušeni jamski inšpektorji, ki naj jih plačuje država, sicer jih pa delavci volijo iz svoje srede. Nemčija. — V varstvo zdravja in življenja rudarjev zahteva kongres, da se nastavijo jamski inšpektorji, plačani od države, pa voljeni od delavcev. Avstrija. **Podržavljenje premogokopov.** 2. Smo naziranja, da naj vlade privatnim osebam ne podeljujejo več nobenih nadaljnih koncesij, da mora vse rudnike zopet država vzeti v posest ter jih upravljati v korist splošnosti. Belgija. — Smo naziranja, da se rudniki ne smejo oddajati privatnim osebam. Interes splošnosti zahteva, da se jih izrablja v korist celega naroda. Francija. **Ureditev mezd.** 3. Kongres je mnenja, da imajo rudarji smatrati za dolžnost, da se borijo ter si priborijo tarifne pogodbe, da na ta način pridejo do minimalnih mezd. Avstrija. Nujno potrebno je, da se upelje minimalna mezda, ki zagotavlja rudarjem obstanek; ta minimalna mezda se mora dogovoriti med strokovnimi organizacijami in delodajalci. Belgija. — Kongres je odločno za to, da se izpelje v rudništvo ureditev mezde s tarifnimi pogodbami med delavci in podjetniki. Nemčija. — Zahtevamo, da se načelo minimalne mezde naj bi se določila med strokovnimi organizacijami delavcev in delodajalci. Francija. **Boljši rudarski zakon.** 4. Kongres izraža svoje globoko obžalo-

vanje nad tem, da število rudniških nesreč (s smrtnim izidom in druge) izven jam in v jamah v raznih deželah sveta še zmiraj narašča; pozivlja vlade raznih tu zastopanih narodnosti, da store nemudoma postavne korake, da bo več sigurnosti za rudarje. Velika Britanija. **Otroško delo.** 5. Zaposlenje otrok izpod 14 let naj se v rudniški industriji sploh postavno prepove, ravnato tako naj se prepove zaposliti pod zemljo mladostne delavce izpod 16 let. Nemčija. **Ureditev dela v rudništvu.** 6. Kongres stoji slej ko prej na stališču, da se ima za delavce, uposlene v premogokopih, upeljati osemurni delovnik nad in pod zemljo, všteti tisti čas, ko se delavci peljejo na delo in se vrnejo z dela. Avstrija. — Delovni čas, se mora potom zakona ali pogodbe za vse rudarje določiti kvečjemu na osem ur. Belgija. — Kongres je mnenja, da se delovni čas za vse, v rudništvu zaposlene delavce, nad in pod zemljo postavno reducira na osem ur prištevanje oni čas, ko se delavci peljejo na delo in se z njega vrnejo. V posebno vročih in mokrih krajih je določiti delovni čas kvečjemu na šest ur. Nemčija. — Smo mnenja, da je prišel čas, da se pospeši upeljava osemurnega delavnika za rudarje nad in pod zemljo s tem, da se določi maksimalni delovni tednik za vsakega rudarja. — Francija.

Rente. 7. Kongres zahteva potom zakonodaje za tiste rudarje, ki so po splošnih vzrokih ali po ponesrečbah postali invalidni, tako rento, da bi se dalo z njo izhajati. Zaostalim umrlih in smrtno ponesrečenih rudarjev se ima takisto dovoliti za življenje primerna renta. Avstrija. — V starosti 50 let in po službeni dobi 25 let pod zemljo morajo rudarji dobivati letno najmanj 600 frankov, ki jim dopušča, da se lahko podajo k počitku. Belgija. — Zahtevamo letno rento najmanj dva franka na dan za rudarje v starosti 50 let in po 25 letni službeni dobi ter invalidno rento, katere višina stoji v razmerju, s številom službenih let. Francija. **Eksmisije:** 8. Izražamo svoje ogorčenje nad razmerami, v katerih morajo rudarji v mnogih rudarskih okrožjih živeti vsled slabih, zanje določenih stanovanj, in pozivljamo razne vlade, naj se oprimejo upeljave stanovanjskih zakonov, ki bi onemogočili obstoječe razmere; dalje zahtevamo od zakonodaje, da naj za časa kakega gospodarskega boja prepereči eksmisijo delavcev. Velika Britanija.

Svetovni mir. 9. Kongres pozdravlja z radostjo prizadevanja za vzdrževanje splošnega svetovnega miru in daje v imenu tu zastopanih narodnosti izraza naziranju, da naj se vsi spori med narodi poravnajo potom sporazuma ali pa potom razsodišča. Velika Britanija.

Ureditev produkcije, 10. Kongres je mnenja, da bi bila potrebna ureditev produkcije premoga in da bi bilo dobro v dosego tega cilja uporabiti vsa možna sredstva, posebno pa v slučaju potrebe z mednarodno stavko. Belgija.

10. a. Smo mnenja, da naj v slučaju generalne stavke o kaki deželi zveze rudarjev v sosednih deželah omejijo izkopavanje premoga po-

tom energično izpeljane splošne stavke. Francija.

Vsakoletne počitnice. Kongres je mnenja, da bi bilo umestno, organizirati vsako leto počitniško perijodo 14 dni, da se prepereči, da nastanejo prevelika skladišča premoga in padejo njegove cene, in da se delavcu omogoči primeren počitek, zaeno pa se vzdržijo mezde na tisti višini, ki je potrebna za dostojno življenje. Belgija.

11. a. Kongres se izreka zato, da se skuša za rudarje doseči upeljavo 14 dnevni počitnic. Delo v rudništvu je tako nevarno in zdravju škodljivo, da je upeljava takih počitnic vsekakor potrebna. Nemčija.

Razno: 12. Mednarodni rudarski kongres se vrši redno vsako drugo leto. Ako pa nastopijo važni dogodki, ki zadevajo rudarje, tedaj je mednarodnemu odboru dovoljeno, da skliče izreden kongres. Nemčija.

Kakšno korist prinašajo prispevki za strokovno organizacijo njenim članom?

Mnogokrat čujemo nezavedne delavce, da jim prispevki za strokovne organizacije ne prinašajo nikakršnih koristi. No, zveza nemških pivovarniških in mlinarskih delavcev daje takim godrnjačem prav zanimiv odgovor, ki naj bi si ga dobro zabeležili. Brez daljšega komentiranja navaja zveza sledeče številke z napisom: „Dela organizacije“:

	Povišanje plače v markah	Skrajšanje delovnega časa v urah
1898.	196.962	407.940
1899.	342.836	516.828
1900.	1.136.768	1.280.956
1901.	319.636	419.952
1902.	140.296	320.424
1903.	907.920	1.574.196
1904.	2.248.116	1.625.000
1905.	1.157.416	865.896
1906.	1.898.312	2.189.876
1907.	2.318.004	1.843.452
1908.	981.980	844.844
1909.	1.577.732	1.568.684
1910.	2.579.908	3.667.112
Skupaj	15.805.968	17.625.160

Tu ni všteto ono, kar so si delavci priborili v obliki drugega izboljšanja svojega stanja, kakor je n. pr. odstranjenje nehigijenskih delovnih razmer, da se danes z organiziranim delavcem vse drugače postopa nego prej, dokler ni bil organiziran.

Ali se more, ako vse to premisli, delavec še vprašati: „Ali se rentira (izplača) moj strokovni prispevek?“ No, vpraša se lahko, ali odgovor za vsakega pametnega delavca je ta, da mu prispevek za strokovno organizacijo donaja jako dobro kulturno rento, kakršne ne more človeku dati nobena druga organizacija.

ali ne biti, propasti v brezdu bedo ali pa se razvijati napram kulturi. Tako je nastala nova morala, ki ji je cilj in ideal: odprava privatnega lastništva in modernega suženstva in z njima zvezane tlačanosti in trpljenja.

Ali delavci ne tekajo za starimi in novimi moralnimi filozofi, ki zamišljajo razne moralne predpise. Delavci teže za tem, da pred vsem popravijo odnošaje, da dosežejo boljše življenske pogoje, ki edini omogočujejo višjo stopnjo nrvstvenosti, boljše običaje in moralne nazore. — Kreposti in čednosti se ne morejo razvijati, dokler gonita beda in obup možke v pijančevanje, a ženske v prostitucijo in dokler pomanjkanje in glad tirata v tatvino in druge zločine. Vrline se ne morejo razvijati v mizernih stanovanjih, kjer možki in ženske, staro in mlado, bolno in zdravo nametano drugo na drugem, kakor ribe v sodu; vrline se ne morejo razvijati pri otroku, ki ga fabrika odtrga od šole in življenja — pri otroku, ki mu je ulica oče in mati, ker oba njegova roditelja tlačanita v tvornici, v kapitalističnem jarmu.

Razredno zavedno delavstvo je osvoboditelj, ki mu je pripadla zgodovinska naloga, da svetu da najboljšo moralo; to nalogo bo delavstvo izpolnilo s svojo strokovno, odnosno industrialno in politično organizacijo. Delavec se mora boriti

proti silam, ki izvirajo iz današnje družbe, on se mora boriti proti podaljšanju delovnega časa, proti znižanju mezde, proti brezpravnosti v javnem življenju, proti bremenom, ki mu jih nalagajo kot konsumentu s podraževanjem življenskih potrebščin ali z zvišanjem carin in indirektnih davkov. Z eno besedo: Delavec se mora bojevati na gospodarskem in političnem polju. A v svojem boju proti bremenom in okovom, proti izkoriščevalcem in tlačiteljem, za boljše življenje in večje pravice delavci dosežejo in so dosegli uspehe edino samo z združenimi močmi, združujoči se v organizacijah. Vsled svoje organizacije postajal je delavski razred zmirom večja sila; da so danes delavci brez organizacije, nihče ne bi niti čul, niti se menil za njihov glas. Organizacija zmanjšuje nemoč poedinca, jači duh skupnosti, budi v delavcih zavest, da spoznajo, da so najvažnejši faktor v družbi, organizacija ustvarja iz njih misleče, ponosne in hlabre ljudi.

Šele ko so delavci pričeli zbirati svoje sile v organizacijah, so pričeli tudi soodločati o svoji usodi, so si izbojevali ugled, pravice in boljše življenje. No, organizacija pa ne more obstojati in uspešno razvijati svoje delovanje, ako se slehri poedinec zavestno ne podreja volji celote. Najlepši znaki proletarske borbene morale so

tedaj: solidarnost (vzajemnost), podrejevanje lastne volje splošnim interesom, prostovoljna disciplina in zavest o razrednih interesih.

Proletarska morala je postala deloma že javna družabna morala. Zmirom manj ljudi, ki se postavljajo v obrambo kapitalističnega izkoriščanja. V naše bojne vrste prihajajo najboljši ljudje iz buržoaznih vrst. In delavec, ki noče stopiti v naše bojne vrste, ali ki hotè škoduje delavskemu boju s štrajkolomstvom ali na kak drug način, doprinaša ne samo dokaz, da nima časti in sramu, nego tudi, da se je razprl s človeško družbo; takega izdajalca delavci s pravico ne ljubijo, ampak ga opravičeno prezirajo.

Kakor je gori omenjeno se bore delavci za novi, veliki družabni ideal. Njihove bojne vrline so vrline, ki temelje na razrednih interesih. S svojo borbo nočejo delavci usiliti nikake nadoblasti, nasprotno, oni hočejo, da odpravijo sploh vsakršno prevlast človeka nad človekom, razreda nad razredom, naroda nad narodom. S svojo borbo hočejo uničiti tisočletno vojno človeka proti človeku, ljudi proti ljudem, hočejo ustvariti vzajemnost, bratstvo, ravnopravnost celega človeškega rodu. Zategadelj je proletarska bojna morala najvzvišenejša morala.

Kongres francoskih rudarjev v Commentryu.

Zastopniki naših francoskih tovarišev zbrali so se to leto v malem mestu Srednje Francije, v Commentryu, da obdržavajo svoj letni kongres. Kongres je trajal od 25. do 29. aprila. Commentry ima za gibanje francoskih rudarjev historičen pomen. Pred 20 leti, 5. marca 1891. in sledeče dni vršil se je tam prvi francoski rudarski kongres. Enajst let pozneje, dne 24. septembra 1902, zbrali so se delegatje francoskih rudarjev v drugič v tem mestu k izrednemu kongresu. Takrat se je po štiridnevni ostri debati med „reformisti“ s severa in „radikalci“ z juga in Srednjefrancoskega sklenilo s 45 proti 41 glasovom proglašiti generalni štrajk rudarjev, ki je tudi oktobra meseca dotičnega leta izbruhnil, ali žal večji del končal s porazom rudarjev.

Letošnji kongres je bil torej že tretji, ki se je obdrževal v tem mestecu. Vršil se je v slavnostni dvorani rotovža. Udeležilo se je kongresa 46 delegatov, ki so zastopali 56 sindikatov! Dnevni red je bil jako mnogovrsten, obsegal je 25 točk večinoma o stvareh, ki se na kongresih vsako leto razpravljajo. Najvažnejše točke so bile sledeče: Pokojnine in zavarovalna renta proti nezgodam: osemurni delovnik; minimalna plača; nezgode, poklicne bolezni in higiena (zdravstvo); podržavljenje premogokopov, delež delavcev na dobičku rudniških podjetij; otroško delo v rudnikih; odprava akordnega dela; vsak teden en dan počitka. V zadevi navedenih vprašanj so se večinoma soglasno sprejemale resolucije. Samo o vprašanju glede podržavljenja rudnikov se je razvila obširna in deloma jako živahna debata. Znatno del delegatov je zastopal stališče, da se ob današnjih razmerah nikakor ne morejo ogrevati za podržavljenje rudnikov. Glasovanje, ki se je nato vršilo po sindikatih in številu članov, je imelo sledeč rezultat: za podržavljenje 22 sindikatov s 165.447 glasovi, proti podržavljenju 27 sindikatov s 46.984 glasovi, glasovanja se je vzdržalo 7 sindikatov z 9804 glasovi.

Vsled tega rezultata pri glasovanju se je izvolila deset članov broječa komisija, ki naj bi to vprašanje še enkrat prereševala in stavila nato kongresu kak primeren predlog. Ta komisija je kongresu predlagala, da naj se v principu izreče za podržavljenje rudnikov; ta predlog je bil soglasno sprejet.

Glede pokojnine rudarjev se je zahtevalo, naj bi iste znašale najmanj 730 frankov na leto, ko je rudar star 55 let in ima 25 službenih let za sabo. Ako bi bil pa rudar že prej za delo nezmožen, pa naj bi se mu izplačevala delna pokojnina, ki naj bi znašala 29-25 frankov za vsako službeno leto. Ponesrečencem pa se ima izplačati popolna odškodnina, če so po nezgodah postali za delo nezmožni. Ako je rudar za delo popolnoma nesposoben, naj znaša minimum pa 2400 frankov. Ako je pa rudar samo deloma oziroma začasno za delo nesposoben, potem naj se mu izplačajo primerne delne rente.

Glede maksimalne plače predlaga delegat Merzet sledeče: Vsak delavec ali delavka ima pravico do minimalne plače v starosti od 16. do 18. leta 0-45 fr., od 18. do 21. leta 0-55 fr., od 21. do 25. leta 0-75 fr., po 25. letu 0-85 fr. vsako uro. Predlog je bil sprejet.

Pod točko 12. dnevnega reda se je razpravljalo o ustanovitvi stavkine (bojne) blagajne, iz katere bi se v slučaju kake stavke podpiralo posamezne sindikate, ki so pridruženi federaciji. Predlagal se je letni prispevek 0-10 fr. za vsakega člana.

To vprašanje se je preložilo iz drugega kongresa. S takimi prispevki se pa tudi ne da mnogo doseči in če si hočejo naši francoski tovariši ustvariti stavkin sklad, ki naj bi jim omogočal uspešne boje, potem bodo morali upeljati že večje prispevke.

Najvažnejša razprava pa se je vršila zadnji dan kongresa. Razpravljalo se je o tem, kakšnih sredstev bi se trebalo posluževati za uresničenje gori navedenih najvažnejših zahtev francoskih rudarjev: osemurnega delovnika, minimalne plače in invaliditetne pokojnine. Po obširni in živahni debati se je sklenilo, da se v posameznih rudarskih okrožjih takoj razvije intenzivno agitacijo v prilog tem

zahtevam, ki se imajo predložiti vladi in podjetnikom. Sledeča resolucija sodruga Bartuola je bila soglasno sprejeta:

„Kongres sklene, da se narodni svet v drugi polovici meseca novembra t. l. sestane, da prouči odgovore, ki jih bodo dali vlada in podjetniki na dostavljene jim zahteve. V slučaju, da bi bili ti udgovori nepovoljni potem naj narodni svet skliče izreden kongres; ta kongres naj nato sklene, ali se naj bi stopilo v generalni štrajk.“

Končno se je še določilo, da se prihodnji kongres obdržava v Ungersu v pokrajini Loire.

Vsekakor smemo slovenski rudarji z zanimanjem zasledovati, kako se bodo razvijali ti predstoječi boji naših francoskih tovarišev.

Bebel in strokovne organizacije.

Pred tremi tedni so bili v Draždanih (Dresden) zbrani zastopniki nemških strokovnih organizacij. Ta kongres je med drugimi pozdravil vodja nemške socialne demokracije sodr. Bebel s pismom, ki ga prinaša „Dresdener Volkszeitung“. Besede sodr. Bebla veljajo za nas slovenske socialiste v isti meri, kakor za nemške sodruge, ker so splošne vrednosti. Pismo se glasi: Nemške strokovne organizacije morejo svoj letošnji kongres v lepih Draždanih obdržavati s posebnim zadovoljstvom. Pokazati morejo na krasen razvoj, ki ga je doživelo strokovno gibanje nemških delavcev v zadnjih letih. To jih mora navdati s ponosom in zadovoljstvom ter z najlepšimi namami za bodočnost.

Ta razvoj in napredek je bil nujno potreben. Podjetništvo je v mnogo večji meri nego do sedaj delavski razred sililo, da pojmi važnost in potrebo strokovnih organizacij, četudi v početku niso hoteli niti slišati o takih organizacijah. Prvotno učenci postali so prav kmalu učitelji!

To je prisililo delavski razred, da posnema podjetništvo. Ako hočemo svoje bodoče borbe za boljše življenje voditi uspešno in do zmag, tedaj mora tudi zadnji delavec, slede zgledu svojih izkoriščevalcev, pristopiti k svoji strokovni organizaciji.

No, tudi zadnji delavec mora končno uvideti, kako se podjetniki spretno izogibajo neumnemu cepljenju zaradi verskih ali političnih nazorov ter se zaeno, najsi bo potem katolik ali protestant, žid ali brezverec, konservativec, liberalac ali demokrat, združujejo v svojih strokovnih organizacijah. Ako delajo tako podjetniki, potem si more delavec dovoliti tak luksuz cepljenja v organizacijah. S pravico se radujejo podjetniki in vsi ostali nasprotniki modernih delavskih organizacij nad takim samomorilnim delovanjem delavcev, akoravno se varujejo, da to svoje veselje odkrito pokažejo.

Samo popolna sloga in edinstvo delavskega razreda v strokovnih organizacijah zagotavlja njegovo zmago in onemogočuje njegov poraz.

Naj bi se delo strokovnega kongresa v Draždanih razprostrlo kot močno privlačno sredstvo daleč preko kroga organiziranih sodrugov in delovalo na one, ki še zmiraj stoje izven svojih organizacij, a misel o potrebi edinstvi v naših organizacijah naj si osvaja zmiraj večji krog novih pristašev.

A. Bebel.

Strokovni pregled.

s Stavka rudarjev v Pibersteinu na Štajerskem. V rudarskem okrožju Piberstein pri firmi Mayr-Melnhof je prišlo do razpora med podjetjem in vozniki. Vozniki se že leta pritožujejo nad slabimi mezdami, pa tudi pogojne plače se jim neprestano reducirajo. Po vrhu pa se z rudarji na naravnost škandalozen način stopa. Ker se na opetovane pritožbe nad slabimi mezdami in nad neprestanim reduciranjem pogojnih plač, rudniško vodstvo niti oziralo ni, pa so vozniki naročili svojim delegatom v rudarski zadrugi, da predložijo v soboto, dne 2. julija rudniku svoje tozadevne zahteve, ki so naravnost minimalne. No, rudniško vodstvo je te zahteve kratkoma odklonilo. Nato so sklicali vozniki za soboto, dne 8. julija zborovanje, na katerem bi se imeli pomeniti o nadaljnjih korakih. No, prišlo je drugače. Ko so vozniki v četrtek, dne 6. t. m. šli na delo, so opazili, da se jim nekateri predpostavljenci za hrptom prav špoltljivo posmehujejo. To jih je naravno tako razburilo, da so takoj ustavili delo. Ker se je nato skušalo kopače prisiliti, da bi opravljali delo voznikov, kopači pa na noben način niso bili voljni prevzeti vlogo stavkokazov, pa so bili tudi oni od

dela odpušteni. Vozniki so torej stopili v stavko, kopači pa so bili izprti, in vse to samo zaradi nerazumljive trme rudniškega vodstva. 7. julija zvečer se je nato vršilo zborovanje vseh rudarjev, na katerem se je sklenilo, predložiti omenjene zahteve voznikom, katerim se pridruži tudi še nekaj minimalnih zahtev kopačev, poravnalnemu uradu v rudarski zadrugi, ki naj bi skušala spor mirnim potom poravnati. Če se to ne posreči, da se seveda proglašijo splošna stavka.

s Izpor na Svedskem. V stavbinski stroki je med podjetniki in delavci prišlo do hudih sporov. Ker so se v soboto, dne 8. julija pogajanja med strankama definitivno razbila, so v nedeljo, dne 9. julija podjetniki izprli 40.000 delavcev po vsej deželi.

s Izpor rudarjev na Norveškem. Rudarji na Norveškem so s 1200 proti 7 glasovom odklonili zadnjo mirovno ponudbo delodajalcev. Izprtija se torej prične z izporom 17.000 rudarjev.

Dopisi.

d Kotredež pri Zagorju. Pri našem rudniku vladajo vedno čudnejše razmere. Če bi se rudarji sami ne čuvali, bi bila lahko vsak dan kaka nezgoda. Posebno obnaša se delovodja Hinek. Ta možakar zahteva od delavcev, da bi se radi njegovih kapric izpostavljali največjim nevarnostim. Tako je n. pr. zahteval od rudarjev, da naj kar kopljejo, ne da bi strop prej zavarovali in ne da bi prej opravili potrebnih tesarskih del, preden izkopljejo premog pod nogami (Brust). Hotel je celo, da naj opravljajo tesarska dela pod stropom na lestvi. Očividno se gospod delovodja Hinek niti ne zaveda, da nasprotuje tako postopanje direktno določbam rudarsko-poličijskega zakona. Zato bi mu prav prijateljsko svetovali, da naj pusti svoje neumestne sekature in se raje malo pozabavi z rudarsko-poličijskim zakonikom; to bi mu brezdvomno bolj koristilo. — Na rovaš g. Hineka je pripisati tudi zadnjo nesrečo na pralnici v Zagorju, o kateri poročamo na drugem mestu. Poprej so na pralnici premikali vozove fantje, na ukaz tega gospoda pa so morale opravljati to delo ženske. Sedaj seveda, ko je že prepoznano, ker se je nesreča že pripetila, je ta možakar zopet odredil, da ženske ne smejo opravljati tega dela. Da pa ponesrečeno dekle ostane brez roke, to seveda takim gospodom ne dela preveč preglavic. C. kr. rudniškemu uradu v Ljubljani pa bi priporočali, da bi se, če gospodje že povsod drugim svoje nosove vtikajo, tudi za varnostne naprave pri našem rudniku malo bolj pobrigali.

d Pozor, rudarji v Velenju! Iz Glognitza na Nižje-Avstrijskem nam poročajo, da je tamkaj med rudnikom in delavci prišlo do konflikta radi slabih mezd in slabih delovnih razmer sploh. Pri tej priliki je tamkajšnjim delavcem grozil ravnatelj Wolf, ki je bil prišel baje iz Velenja, da bo delavce vrgel na cesto ter jih nadomestil z drugimi. In dogajalo se je, da so prihajali indiferentni rudarji iz Velenja, ki so se v svoji nevednosti žalibog dali izrabiti proti svojim organiziranim tovarišem, ki so vsled tega imeli seveda prav težko stališče. Zato opozarjamo rudarje v Velenju, naj se ne dajo premotiti z lažnjivimi obljubami, ker ima rudniška gospoda v Glognitzu samo namen, da privabi kolikor mogoče indiferentnih nezavednih delavcev, da potem z njimi dela, kar se ji poljubi. Ko bi ti indiferentni delavci bili enkrat v večini med tamkajšnjim delavstvom, pa bi se tam materielne razmere čisto gotovo še poslabšale. Zato pa, pozor, velenjski rudarji in ne nasedajte v svojo lastno škodo zavratnim agentom! Sicer je pa tudi podlo in skrajno umazano, če pače delavec delavcu v hrbet.

d Nesreča pri naddnevem delu (Tagbau) v Trbovljah. Iz Trbovelj se nam poroča: Dne 7. t. m. se je zgodila velika nesreča pri naddnevem delu na Dobernem. Strelovodja Žagar Anton je vžigal več strelav, med tem se mu je eden prezgodaj užgal in počil. Kamenje je razgnalo po sto metrov na daljavo. Delavci so bili med časom, ko je strelovodja vžigal vneto, še v bližini in se niso znali dovolj obvarovati. Strelovodja Žagar Anton, ki ima ženo in enega otroka, ter Smole, ki je tudi oženjen, sta težko poškodovana; manj poškodovana je delavka Klešnik Ivana, ki ima tri otroke in Bobek Katarina, katera ima enega otroka. Ponesrečence se je odvedlo v bolnišnico bratovske skladnice. Na Dobernem presega priganjanje vse meje, dela se brez zadostnega nadzorstva in ne oziraje se na varstvene predpise; to dokazuje dejstvo, da še ni dolgo tega, kar jih je celo vrsto podsuljo in ga morda tudi ni dne, da ne bi ponesrečil kak delavec. Gotovo je, da se bodo Šuligoj in njegovi priganjači zopet izgovarjali na delavce in jim krivdo pripisovali. Danes že lahko konstatujemo, da je krivda v onih osebah, ki so poklicani zakonite predpise izpolnjevati in delo nadzorovati, ne pa delavce do skrajnosti priganjati. Zahtevamo od kompetentne oblasti, da se zadeva natanko preišče in brezvestneže, ki so tudi za varstvo delavcev odgovorni, strogo kaznuje.

d Zagorje. (Nesreča.) V petek dne 7. julija ob pol 8. uri zjutraj je ponesrečila pri pralnici premoga delavka Marija Zupan iz Lok. Ko je peljala polne vozove (hunte) premoga za pralnico in je hotela med vožnjo pritrčiti na voziček zvonec, jo je zgrabilo za krilo, da je izpodrsnila in padla pred voz. Dva polna voza sta peljala čez njeno desno roko in sta jo popolnoma zmečkala. Prvo pomoč je nudil nesrečni delavki tukajšnji rudniški zdravnik dr. Tomo Zarnik, ki je odredil, da so jo s prvim vlakom prepeljali v deželno bolnico v Ljubljani, kjer so ji, kakor se nam poroča, morali odrezati roko.

d Idrija. (Pozor, rudarji in člani mladinske organizacije!) V soboto, dne 15. julija zvečer ob 9. uri se vrši javno predavanje mladinske organizacije. Predaval bo urednik „Rudarja“ v Zagorju, sodrug Vekoslav Mrak o predmetu: Pomen mladinske organizacije in pomen organizacije sploh. — Drugi dan, v nedeljo, dne 16. julija ob 9. uri zjutraj pa se vrši javen ljudski shod z dnevnim redom: 1. Politični položaj v Avstriji in potreba strokovne in politične organizacije. — 2. Naš tisk. Tudi na shodu bo govoril sodrug Vek. Mrak. Rudarji in člani mladinske organizacije, udeležite se tako predavanja kakor shoda polnoštevilno! — Kje se predavanje in shod vršita, se bo že pravočasno naznanilo.

d Velenje. Opisati moramo vnebovpijoče krivice, ki se godijo velenjskim rudarjem. Pred dvema mesecema smo dobili novega ravnatelja, ki pa ne ve, da mora delavec tudi živeti. Slabo pogojno plačo (Geding) smo imeli dosedaj, a sedaj nam je ta neusmiljenež še tega poslabšal. Kar se tiče plače za tesarsko delo, jo je pri raznih delih sploh popolnoma odpravil in ne plača drugega kakor od nakopanega premoga. Tesarjem (Zimmerhauer) pa je vzel 40 vinarjev pri eni stavbi. Poprej smo imeli 1:20 K zdaj pa samo 0:80 K. Za veliko stavbo popred 2 K, zdaj samo 1:60 K. Za podstrešni polc (Riegl) poprej 0:80 K do 1 K, a zdaj samo 0:30 do 0:60 K. Za razširjenje jamske proge se sploh nič ne plača, če se prav biješ in delaš celih osem ur, da bi se skoraj pretrgal. Nekatere partije so pretečeni mesec bolje zaslužile, ob koncu meseca pa jim je ravnatelj kratkomalo rekel, da ne more več plačati toliko in jim takoj tudi plačo znižal. Pri drugi partiji pa sta zaslužila dva rudarja, oba skupaj samo 3:80 K, ne da bi jim kaj dodali. Radi bi vedeli, kako bi gospod ravnatelj izhajal, če bi mu ponudili samo 2:60 K na dan, kakršno plačo imajo razni delavci pri težkem delu. — Velenjski rudarji! Vsi na delo za našo delavsko strokovno organizacijo! To je edina pot, po kateri lahko odpravimo sedanje neznosne razmere ter si priborimo boljšo bodočnost.

d Velenje. (Rudarji, vsi do zadnjega moža na shod!) V nedeljo, dne 16. julija ob 3. uri popoldan se vrši v gostilni gospe Marije Vra bič v Pasji vasi jako važen rudarski shod, na katerem se bomo pomenili o najnovejšem atentatu na rudarje od strani rudniškega ravnateljstva. Poročevalec pride iz Zagorja.

Narodno-gospodarski pregled.

Statistika avstrijskega premoga. Maj 1911.

O produkciji avstrijskega premoga meseca maja t. l. imamo sledeče uradne podatke:

Kameniti premog:

	1911	1910
Ostrava-Karvin	689.309	590.200
Rožice-Oslawan	35.857	35.200
Kladno-Šlan	221.945	209.400
Plzenj-Mies	110.359	95.600
Schatzlar-Schwadowitz	37.412	34.100
Galicija	132.957	100.800
Ostali premogokopi	10.775	8.300
Maj	1.238.615	1.073.900
Proti prejšnjemu letu	+164.489	+24.300

Prvih pet mesecev se je izkopalo premoga skupno 6,141.596 ton (+456.263).

Rjavni premog:

	1911	1910
Mostec-Toplice-Komotava	1.435.777	1.318.900
Falkenau-Elbogen-Karlovi vari	309.416	281.900
Wolfsegg-Thomasroith	31.262	29.300
Ljubno in Fohnsdorf	76.122	74.400
Voitsberg-Köflach	54.890	50.700
Trbovlje-Zagorje	92.480	76.100
Istra in Dalmacija	13.353	21.100
Galicija	3.172	2.900
Ostale sudetske dežele	20.845	17.200
Ostale alpske dežele	57.910	52.700
Maj	2.105.227	1.921.500
Proti prejšnjemu letu	+180.223	-134.100

Od začetka leta se je skupaj izkopalo 10,762.003 ton (+464.462) rjavega premoga.

Vseukupna produkcija Avstrije na premogu v pretečenih petih mesecih se razvidi iz sledečih števil:

	1911	1910
Kameniti premog	6,141.596	5,685.300
Proti prejšnjemu letu	+456.263	-17.700
Rjavni premog	10,762.002	10,297.500
Proti prejšnjemu letu	+464.462	-256.500
Skupaj	16,903.598	15,982.800
Proti prejšnjemu letu	+903.725	-274.200

Podatke o produkciji premoga v posameznih čeških okrožjih nam kaže sledeča tabela:

Rjavni premog:

	1911	1910
Mostec-Toplice-Komotava	7,339.800	7,228.000
Falkenau-Elbogen	1,576.400	1,591.100
Januar-maj	8,916.200	8,729.100
Proti prejšnjemu letu	+159.000	+17.300

Kameniti premog:

	1911	1910
Kladno-Šlan	1,135.600	2,105.600
Pilsen-Mies	542.100	522.700
Schatzlar-Schwadowitz	180.200	175.400
Januar-maj	1,857.900	1,823.700
Proti prejšnjemu letu	+83.900	-11.800
Češko	10,774.100	10,552.800
Proti prejšnjemu letu	+242.900	+5.500

Za briket so izkazane sledeče številke:

Briketi kamenitega premoga:

	1911	1910
Ostrava-Karvin	630	1.400
Rožice-Oslawan	5.500	8.500
Kladno	—	—
Plzeno	3.856	3.200
Ostala okrožja	—	165
Maj	9.986	13.165
Proti prejšnjemu letu	-3.214	+1.265
Januar-maj	63.386	67.000
Proti prejšnjemu letu	-3.614	-5.400

Briketi rjavega premoga:

	1911	1910
Mostec-Toplice-Komotava	453	—
Falkenau-Elbogen	15.022	10.400
Planinske dežele	—	800
Maj	15.575	11.200
Proti prejšnjemu letu	+5.175	-1.300
Briketi za januar-maj	149.370	137.300
Proti prejšnjemu letu	+19.298	-10.100

Koksa kamenitega premoga se je produciralo:

Koks kamenitega premoga:

	1911	1910
Ostrava-Karvin	168.600	157.500
Rožice-Oslawan	3.700	4.100
Plzenj-Mies	1.400	1.500
Schatzlar-Schwadowitz	700	—
Maj	174.400	163.200
Proti prejšnjemu letu	+11.200	+10.900
Januar-maj	857.600	809.100
Proti prejšnjemu letu	+48.500	+56.100

Posestvo na prodaj.

Hiša s tremi sobami, prostorna kovačnica in klet. Hlev, skedenj in klet. Vse to je dobro ohranjeno in krito z opeko. Velik sadni vrt s travnikom, njive in gozd. Ob hiši se ovija velika in lepa vinska trta. Posestvo se ceni na 6000 K, sicer pa po dogovoru! Celo zemljišče leži ob deželni cesti, ki pelje od Radeč na Krško.

Anton Šober

posestnik in kovač, Vrbovo, pošta Radeče, Dolenjsko.

Občno konsumno društvo v Idriji

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro moške narejene obleke po najnovejši modi, ženskega blaga vsake vrste, slannike za moške in otroke itd. Vse po jako nizki ceni. Pridite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najbolje in najcenejše postreženi!

Kosumno društvo rudarjev v Hrastrniku

priporoča

svojo bogato zalogo špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni. Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Dolžnost in interes slehernega zavednega rudarja je, da je poleg svojega strokovnega lista naročen tudi na naš političen dnevnik „Zarja“.

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke opremljena z najnovejšimi stroji. Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da poskusijo drože domačega izdelka. Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica žitnih drož.

Maks Zalokar, Ljubljana.

I. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

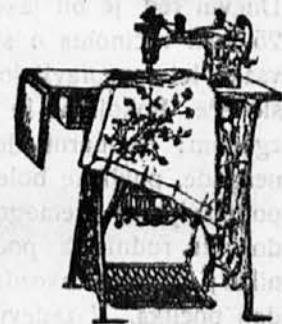
šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastoj in franko.

prijatelj moj,

Gre na vsako pot z menoj!

Ker se večkrat z njim krepčam, Vedno zdrav želod'c imam!

Najboljše krepčilo želodca!

Sladki in grenki.

Pazite na pristnost!

Posebno na kolodvorih!

Postavno varovano.

Josip Kremžar
Ljubljana

Gledališka stolba št. 3

izdeluje domači brinjevec, borovničev, hrušev in slivovo žganje ter vinski tropinovec.

Priporoča svoje izdelke po najnižjih cenah. Postrežba točna!